

Asia: VN/18837/2024

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi rakennuksissa käytettävien energiamuotojen kertoimien lukuarvoista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston asetus rakennuksissa käytettävien energiamuotojen kertoimien lukuarvoista (jäljempänä ”Asetusluonnos”).

Taustaa

Viime vuosina Suomen energiapolitiikassa kestävyys ja kohtuuhintaisuuden rinnalla on yhä suurempaa painoarvoa saanut toimitusvarmuus ja sen päälle rakentuva huoltovarmuus. Perinteinen huoltovarmuus on rakentunut käytännössä kiinteiden ja nestemäisten polttoaineiden varaan, mutta fossiilisten polttoaineiden – mukaan lukien turve – vähenevä käyttö on siirtänyt painopistettä huoltovarmuudesta yhä enemmän toimitusvarmuuden suuntaan. Muutoksen nopeus on ollut kansainvälisen turvallisuustilanteen heikentymisen huomioon ottaen liian suuri.

Etenkin sähköntuotannossa säävarma, joustava ja puhdas tuotantokapasiteetti laahaa pahasti perässä, vaikka ongelmaa pyritään ratkaisemaan kysynnänjoustoilla sekä erilaisilla energian varastointitekniikoilla. Toistaiseksi ei Suomessa kuitenkaan ole usean viikon tyynen pakkasjakson sähkönsaantia varmistavaa päästötöntä ratkaisua, vaan jo nyt liikutaan pahimmillaan huippukulutuslukemissa, jotka eivät salli mitään vikaantumisia siirtoyhteyksissä tai säävarmassa energiantuotannossa. Aurinkovoimalat eivät tuota vuodenvaihteen kuukausina sähköä eivätkä tuulivoimalatkaan tyynellä pakkassäällä.

Energiajärjestelmän toimitus- ja huoltovarmuuden näkökulmasta ei ole sädöksiin järkevää edistää ratkaisuja, joilla lisätään sähkönkulutushuippuja juuri silloin, kun sähköpulan riski on suurimmillaan. Kysynnänjoustolla ja energiavarastoilla voidaan osittain helpottaa ongelmaa, mutta riittävään säävarman ja päästöttömän sähkön ja lämmön tuotantoon voitaneen päästä vasta pienillä

modulaarisilla ydinreaktoreilla (SMR). Niiden markkinoille tulo voi kuitenkin kestää 2030-luvun puolivälin tienoille.

Tällä välin merkittävä, jopa vauhditettu, siirtymä kaukolämmöstä kiinteistökohtaisiin, sähköisiin lämmitysratkaisuihin on omiaan lisäämään sähköpulan riskiä. Jos kaukolämmön markkina alkaa supistua, markkinoilta katoaa myös sähkön ja lämmön yhteistuotannossa (CHP) syntyvää säävarmasti tuotettua sähköä. Toisaalta hukkalämpöjen ja lämmönvarastoinnin hyödyntäminen ei ole juuri mahdollista ilman toimivaa ja hyväkuntoista kaukolämpöverkkoa, joka on ns. sektori-integraation perusinfrastruktuuri. CHP-tuotannon kannattavuuden säilyminen on myös kuntatalousnäkökulmasta välttämätöntä, kunnes polttamisen korvaavalla teknologialla on mahdollista siirtyä hallitusti tuottamaan kestävää, kohtuuhintaista ja toimitusvarmaa energiaa.

Kaukolämpöyhtiöistä suurin osa on kuntaomisteisia. Jos lämpöyhtiöiden ja siten koko kuntakonsernin taloutta heikennetään markkinoita vääristävillä päätöksillä, kaukolämpöinfrastruktuurin kohtalona on joko korjausvelan kasvu tai kunnossapito velaksi. Kuntien vaikeutuvassa taloustilanteessa molemmat ovat yhtä ei-toivottavia.

Kuntaliitto korostaa, että säädösohjauksen ja kannustimien vaikutusarviot on tehtävä perusteellisesti, jotta toimeenpanosta ei aiheudu hallitsemattomia järjestelmätason ongelmia.

Yksityiskohtaiset huomiot

Kuntaliitto jättää käyttämättä mahdollisuuden lausua energiamuotojen kertoimien lukuarvoista, mutta toteaa välttämättömäksi määrittää kertoimet sillä tavoin, ettei niiden käyttö aiheuta eri lämmitystapojen välillä kilpailun vääristymää.

Asetusluonnoksessa annetaan mahdollisuus myös käyttää verkkokohtaista kerrointa, jos alkuperävarmennetun uusiutuvan ja päästöttömän energian osuus ylittää rakentamislain minimivaatimuksen (52 %). Valmistelun aikana kaukolämpöverkkoihin tarkoitettu kerroin on asetusluonnoksessa laajennettu käsittämään myös sähköverkot ja kaasuverkot.

Laajennus muuttaa verkkokohtaisen kertoimen luonnetta huomattavasti. Kaukolämpöverkko on selvästi rajattu paikallinen infrastruktuuri, jossa myös uusiutuvan ja päästöttömän energian osuus on helposti todennettavissa. Sähköverkko on maanlaajuinen ja ulottuu siirtoyhteyksien kautta myös muihin maihin, joten verkkokohtaisuus on huomattavasti epämääräisempää.

Sähkön alkuperätakuuseen ja sen sopimuksen valvontaan liittyy epävarmuustekijöitä. Energiatuottajan alkuperäsertifikaatti on voimassa 1 vuoden kerrallaan ja se on sidottu sähkön tuotantovuoteen. Mitä tapahtuisi vuoden kuluttua, jos sertifikaattia ei esimerkiksi olisikaan saatavilla tai jos alkuperävarmennettua sähköä ei enää sen jälkeen hankittaisi? Riskinä on keinottelun ja eriarvoisuuden lisääntyminen, sillä saman ajankohdan rakennukset eivät välttämättä olisi rakenteellisesti yhtä lämmöneristäviä. Lisäksi asetusluonnoksen kertoimia ja kaavaa käytettäessä syntyy tilanne, jossa maalämpö saa käytännössä aina paremman E-luvun, vaikka molemmissa olisi yhtä suuri uusiutuvan ja päästöttömän energian osuus. On myös epäselvää syntyisikö tästä uusi jatkuvan valvonnan valvontatehtävä rakennusvalvontaviranomaiselle.

Esityksen mukaan tieto alkuperävarmennuksen todennustavasta ja pysyvyydestä pitäisi merkitä luvanvaraisissa hankkeissa tarkastusasiakirjaan sekä sen arkistoitavaan yhteenveto-osaan ja energiatodistukseen. Jos kyseessä olisi hanke, johon ei tarvita viranomaislupaa, niin vähimmäisvaatimuksena olisi todennustavan ja sen pysyvyyden merkitseminen energiatodistukseen.

Kuntaliitto esittää, että verkkokohtaisen kertoimen soveltaminen rajataan kaukolämpöverkkoihin ilman alkuperävarmennusvaatimusta ja että ennen asetuksen hyväksymistä vielä tehdään tarkennetun vaikutusarvion pohjalta kertoimiin ja/tai laskentakaavaan tarpeelliset muokkaukset eri energiamuotojen tasavertaiseksi kohtelemiseksi.

Peltola Vesa
Suomen Kuntaliitto ry.